

N:o 81.

Af Herr **A. Adlercreutz:** *Om underdånig skrifvelse rörande förändrade bestämmelser i fråga om ersättningsskyldighet för embets- och tjänsteman, som har befattning med kronans uppbörd eller förvaltningen af statens medel.*

Den ställning, hvaruti de statens embets- och tjänstemän sig befinna, hvilka i första hand hafva befattning med kronans uppbörd och förvaltningen af dess medel, torde med skäl böra göras till föremål för Riksdagens uppmärksamhet.

Under det domare och administrative tjänstemän i öfrigt vid tolkning af de författningar de hafva att tillämpa, drabbas af ersättningsskyldighet endast i den händelse, att de derunder ådagalagt vårdslöshet, försummelse, oförstånd eller oskicklighet eller begått ännu gröfre fel, äro de förstnämnde tjänstemännen i underordnade verken utsatte för sådan skyldighet så snart deras tolkning af en eller annan föreskrift icke öfverensstämmer med den, som hos den granskande högre myndigheten gör sig gällande. Här hjälper dem icke, att bestämmelsen kan vara tvetydig och goda skäl tala för deras uppfattning; de finna intet skydd deruti att bestämmelsen länge varit i enlighet dermed tillämpad utan anmärkning. Så snart en motsatt mening blifver af den granskande myndighetens majoritet omfattad, vare sig till följd af förändrade åsigt hos dess medlemmar eller genom en skedd personalförändring, äro tjänstemännen hemfallne åt sitt olycksöde, större eller mindre i förhållande till de af dem fullkomligt oberoende omständigheterna af summornas belopp och möjligheten att af andra få sitt åter. Och det är i allmänhet icke blott ett år olyckan gäller. Anmärkningen framkommer först något år efter det an-

märkta förhållandet egt rum och under tiden har detta fortfarit. Blott till följd af anmärkningens framställande vågar tjänstemannen ej heller gå öfver på den motsatta tolkningen; ty han skulle ju dermed hafva erkänt felaktigheten i sin uppfattning, den han måhända vill på det kraftigaste försvara och möjligen genom besvär öfver ett honom hos granskningsmyndigheten emotgånget beslut hos högsta myndigheten söka göra gällande. Tappar han slutligen i högsta instans, har han således att för ett ej ringa antal år erfara de bittra frukterna af det honom påbördade misstaget i författningstolkning och han kan derigenom vara till sitt ekonomiska bestånd störtad, utan att någon verklig felaktighet i tjänsteutöfningen ligger honom till last. Skulle den lyckan vederfaras honom, att hans uppfattning blefve af högsta myndigheten godkänd, hade han dock, utom besväret, kostnaden för expedition och den med nödigt sinneslugn uti arbetet oförenliga känslan af en hotande fara, tillika fått vidkännas uppoffringen af att anskaffa, deponera och låta räntelöst ligga det honom först ådömda ersättningsbeloppet, en uppoffring, som icke blifver honom godtgjord af den myndighet, hvilken genom att underkänna hans, slutligen af öfvermyndigheten godkända uppfattning, ensam begått det misstaget, för hvilket den underordnade får lida.

Ett enda räddningsmedel synes för tjänstemannen återstå, men beklagligen af alltför liten tillämplighet, och detta är företeendet af en öfverordnad myndighets beslut, hvarigenom föreskrift meddelats att förfara just på det sätt, emot hvilket anmärkningen sedan blifvit rigtad. Uti ett mot Landskamrerare och t. f. Landskamrerare i Malmöhus län anhängiggjort anmärkningsmål voro desse år 1877 nog lycklige att kunna uppsöka och förete ett af Kongl. Statskontoret 18 år förut till Konungens Befallningshafvande i nämnda län aflåtet bref och detta blef deras räddning. Under en lång följd af år hade den af Statskontoret uttalade åsigten varit tillämpad utan anmärkning, då plötsligen vid granskning af 1873 års räkenskaper anmärkning göres och Kongl. Kammarrätten befinnes hylla en mot Statskontoret motsatt mening.

Enär exemplet är upplysande, vill jag för detsamma närmare redogöra.

I anmärkningar, författade vid granskning af Malmöhus läns landtränteri-specialräkning för år 1873 yrkade Kammarrättens Öfverrevisionsdepartements-provinsräkenskapskontor, att, enär till åtskillige kronolänsmän och nämndemän, de förre såsom åklagare och de sednare såsom ledamöter i nämnden vid brottmålsransakningar, hållna å flera härads gemensamma

tingsstad å länscellfängelset i Malmö, blifvit år 1873 anordnad, förutom behörig skjutsersättning och dagtraktamente för resorna till och från förrättningsstället, jemväl traktamente för sjelfva förrättningsdagarne till ett sammanräknadt belopp af 318 kronor, samma belopp måtte till gäldande ådömas, i hvilket afseende kronofogden H. hvilken underskrifvit vissa af ifrågavarande anordningar, borde de på grund deraf utbetalda medlen i första hand gälda samt Landskamreraren S. hade att ansvara för återbetalningen af öfriga, på hans föredragning anordnade beloppen.

Kammar-rätten yttrade i utslag den 20 December 1876, att, som enligt gällande författningar länsmän och nämndemän i allmänhet vore pligtige att utan särskild godtgörelse inställa sig till tjenstgöring vid häradsting samt det undantag, som genom Kongl. Kungörelsen den 17 September 1851 blifvit medgifvet för det fall att tjenstgöringen egde rum vid ting i brottmål å tingsstad, gemensam för flera härad, jemlikt nämnda Kongl. Kungörelses uttryckliga innehåll, afsåge endast ersättning för sjelfva resorna, beräknad efter väglängden, men icke traktamente för förrättningsdagar; alltså och då således ifrågavarande länsmän och nämndemän icke varit lagligen berättigade till sådant traktamente, funne Kongl. Kammar-rätten skäligt till betalning fastställa yrkade 318 kronor, med förpligtande för kronofogden H. och landskamreraren S. att för berörda belopp i den mån en hvar af dem med utanordnandet deraf tagit befattning ansvara, desse tjenstemän dock öppet lemnadt att sitt hos vederbörande efter befohgenhet återsöka.

Uppå häröfver förd underdånig klagan, förklarade Kongl. Maj:t i nådigt Bref den 18 Maj 1877, att, emedan länsman, hvilken å tjenstens vägnar infunnit sig å gemensam tingsstad, belägen utom det distrikt, för hvilket han blifvit tillsatt, och nämndeman, hvilken i sådan egenskap öfvervarit ransakning angående gerning, begången inom annat härad eller tingslag, än det till hvilket han hörer, vore hvar för sig, genom Kongl. Kungörelsen den 17 September 1851 tillerkände rättighet att härför beräkna ersättning efter vägen från deras bostad till den gemensamma tingsstaden samt denna ersättning, såsom omfattande hela resan, följaktligen måste, då annan bestämmelse icke meddelats, enligt såväl förut som nu gällande hithörande författningar omfatta jemväl traktamente för förrättningen; ty och ehuru deremot nämndeman för biträde vid ransakning angående gerning, som föröfvats inom det härad eller tingslag för hvilket han blifvit vald, i omförmälda kungörelse berättigats till ersättning endast i fall han från sitt hemvist haft längre väg till den gemensamma

tingsstaden, än till härads eller tingslagets vanliga tingsställe samt i sistberörda ersättning traktamente för sjelfva förrättningen desto mindre finge anses vara inbegripet, som dels vid dylikt förhållande af en oväsentlig tillfällighet skulle komma att bero, huruvida den ene eller andre ledamoten af samma nämnd vore för en och samma förrättning till ifrågasvarande förmån berättigad, dels ock enligt kungörelsens uttryckliga foreskrift, ersättning i detta fall borde beräknas endast efter skilnaden emellan nämnda väglängder, hvilket stadgande icke hade afseende på annat än kostnaden i och för den förökade väglängden; likväl och som klaganderne med företeende af ett från Statskontoret till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Malmöhus län den 2 Februari 1859 aflåtet bref styrkt, att Statskontoret uti dylikt fall anmodat Konungens bemålde Befallningshafvande, med undanrödjande af dess öfverklagade beslut, att till vissa uppgifna nämndemän utanordna, förutom resekostnadsersättning, jemväl traktamentspenningar, utan att traktamente för sjelfva förrättningen dervid undantagits, samt det icke finge läggas Konungens Befallningshafvande till last att derefter i likartade fall hafva, intill dess af vederbörande myndighet annan tolkning af ofvannämnda kungörelser veterligen meddelats, på enahanda sätt förfarit, alltså pröfvade Kongl. Maj:t skäligen att, med ändring af öfverklagade utslaget, frikalla Kronofogden H. och Landskamreraren S. från ifrågasvarande betalningsskyldighet.

Den uppmärksamme läsaren skall det icke undfalla, att Kongl. Maj:t här förklarar hvad Kongl. Kammar-rätten funnit en Kongl. Kungörelse *uttryckligen* innehålla icke alls stå der att läsa, utan fast hellre motsatsen, hvilket, om ej annat, torde utgöra ett ojäfaktigt bevis derpå, att olika tolkningar af gällande författningar kunna vara åtminstone så till vida berättigade, att en tjänsteman, som följer den ena eller andra af dem, icke därför bör ådraga sig ersättningsansvar till staten.

Någon uppmärksamhet torde äfven böra egnas åt de två egentliga skäl, hvarpå den del af nådiga beslutet sig grundar, som innefattar underkännande af den uppfattning, i enlighet hvarmed dagtraktamente blifvit till visse nämndemän utbetaldt. Huru svårt det varit för den underordnade tjänstemannen att hemta vägledning från det sednare af de två skälen, kan inses när man betänker, hurusom i Kongl. Kungörelsen den 29 September 1863, sedan först förordnats, att i öfverensstämmelse med hvad redan vore i Kongl. Kungörelsen den 17 September 1851 stadgadt om ersättning till nämndemän i de fall då flera härads hafva gemensam tingsstad i brottmål, vederbörande domare, som der håller ransakning med

häktad person, må ega att af allmänna medel till det belopp, som för resor i Kronans angelägenheter enligt författningarne domare tillkommer, undfå ersättning »efter den väglängd, hvarmed afståndet från hans hemvist till den gemensamma tingsstaden må öfverstiga det till häradets eller tingslagets vanliga tingsställe», det vidare i afseende å den »ersättning», som under viss förutsättning tillerkännes målseganden vid sådan ransakning, förklaras, att ersättningen bör beräknas efter skilnaden i väglängd »såsom nyss är sagdt», men ändock med uttryckliga ord säges, att den skall utgå både »för resekostnad och uppehälle»; och då det förra skälet, som på ett något ovanligare sätt skiljer traktamentet från reseersättningen, väl är af beskaffenhet att böra förekomma vid lagstiftning snarare än vid lagskipning, visar sig tydligt, på hvilken fin lagtolkning kontrasignantens ersättningsskyldighet kan vara beroende.

Det är ändtligen uppenbart, att i förevarande fall tjänstemännen fredats från ersättningsansvar endast och allenast genom det af Statskontoret till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Malmöhus län år 1859 aflåtna bref. Enligt det Kongl. brefvet gäller ett sådant skydd dock endast, intill dess af vederbörande myndighet »en annan tolkning af ifrågavarande kungörelse meddelats». Nu kan fråga uppstå, hvem denna vederbörande myndighet är. Statskontoret synes ha varit det för Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Malmöhus län, till hvilken myndighet dess omförmälda bref var stäldt. Den synes ej hafva varit det för länsstyrelserna i andra län, som ej mottagit likartade skrivelser, hvilket visar sig deraf att, på sätt i tidningarne funnits omtaladt, för annat län, emot hvars styrelse enahanda anmärkningsmål blifvit anhängiggjort och fullföljdt, Kongl. Maj:t ej frikämt vederbörande tjänstemän, utan visat ärendet åter till Kongl. Kammarrätten för tillämpning af de grundsatser, som i nådiga brefvet finnas uttalade, lika med dem i Kongl. brefvet rörande anmärkningarne för Malmöhus län. Statskontorets i dess bref till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i sistnämnda län tillkännagifna åsigt, hvilken åtminstone tyst varit tolererad i Kongl. Kammarrätten från 1859 och till dess anmärkningarne framkommo vid 1873 års räkenskaper, hjälpte icke för det andra länet. — Vidare lärer väl ock Kongl. Kammarrätten vara en vederbörande myndighet — tills dess beslut ändras af Kongl. Maj:t — men om den är vederbörande i förhållande till annan länsstyrelse, än den, hvilken dess bref eller utslag omedelbart gäلت, kan enligt det förut sagda vara ovisst.

Det enda vissa deremot är, att föredraganden hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i sitt tunga, trägna och ansvarsfulla kall är kastad i ett äfven-

tyr, som för den redlige, samvetsgranne arbetaren borde vara fullkomligt främmande.

Nu heter det visserligen, att för hvad i anmärkningsväg blifver ådömdt finnes regress till de enskilde, hvilkas liqvider anmärkningarne gälla. Men om redan depositionen för klagans fullföljd eller den första utbetalningen kan för tjänstemannen vara ytterst känbar, så låter äfven tänka sig, att återfordrandet af det utbetalda kan blifva särdeles besvärligt och kostsam. Så i det förut omnämnda fallet, der liquiderna för ett enda år rörde ej mindre än 6 länsmän och 39 nämndemän, utaf hvilka senare tvifvelsutan åtskillige redan affidit eller från orten afflyttat, möjligen äfven en eller annan blifvit insolvent. Man tänke sig blott, att anmärkningarne i sin helhet blifvit i högsta instans godkända och derefter utsträckta till de föregående och efterföljande åren!

Ännu en omständighet är härvid att uppmärksamma. Uppkastar man den frågan, huruvida genom det utslag, hvori ersättningsskyldighet ålägges den tjänsteman, som kontrasignerat ett beslut om utbetalningar, samt tillika influtit en strof derom, att honom lemna öppet att sitt hos vederbörande efter befogenhet utsöka, äfven den enskilde, som anses hafva fått för hög liqid, blifvit förpligtad att återgälda det för mycket uppburna, så lär den, som icke med lagliga formerna är närmare förtrogen, derpå svara jakande, under det att ett strängt hållande vid formerna föranleder ett motsatt svar. Uti anmärkningsmålen af denna beskaffenhet föreskrifver Kongl. Kammarrätten ej de enskildes hörande, och under det landskamrerarne i allmänhet af omtanke för eget väl, när så ske kan, lemna de enskilde del af anmärkningarne, afgör Kongl. Kammarrätten målen oberoende deraf, huruvida de enskilde blifvit hörde eller ej. Häraf torde den slutsats kunna dragas, att de enskilde ej af Kongl. Kammarrätten anses vara parter i dessa mål. Hos Kongl. Maj:t synes principen ej hållas fullt klar. Om den enskilde klagar öfver Kongl. Kammarrättens utslag, hvarigenom en hans liqid rörande anmärkning godkänts, blifver, om jag ej misstager mig, en sådan klagan till pröfning upptagen, hvilket torde innebära den uppfattning, att öfver hans rätt blifvit i Kongl. Kammarrätten dömdt. Om deremot endast tjänstemannen klagar, synes pröfningen hos Kongl. Maj:t ej antyda, att målet någonsin rört de enskilde, hvadan ock när i det ofvan relaterade målet tjänstemännen på en för dem särskildt gällande grund befriades från betalningsskyldighet, ej heller ett enda ord förekommer om sådan skyldighet för de enskilde. Men detta är åter en synnerlig oformlighet, att de enskildes återbäringsskyldighet

skall vara beroende deraf huruvida en sådan ålägges tjänstemannen eller ej. Mellan de enskilde finnes i detta hänseende ingen åtskilnad, men ändock torde, så vidt hittills visat sig, de enskilde i Malmöhus län gå fria, under det att de med dem likstälde i annat län få betala. Huru nu denna de enskildes betalningsskyldighet skall utkrävas, då de ej äro såsom parter i anmärkningsmålet att betrakta, derom finnes intet stadgadt, helst 1817 års kungörelse synes afse endast kronouppbörd. För den till betalning dömd landskamreraren öppnar sig alltså utsigt att för medlens återfående få anhängiggöra rättegångar i många delar af länet.

Ur synpunkterna af rättvisa, billighet, klarhet och ordning kräfvades följaktligen en förändring i det närvarande skicket, som mera grundar sig på praxis, än på skrifven lag, fast hellre står i full kontrast med principerna i 25 kap. strafflagen.

Jag får på grund häraf föreslå,

att Riksdagen i underdånig skrifvelse anhåller, det täcktes Kongl. Maj:t genom ändring i instruktionen för Kongl. Kammarrätten eller eljest, på sätt lämpligast synes, föranstalta *dels* om sådan ändring i nu gällande förfaringssätt, att embets- och tjänsteman, som har befattnings med kronans uppbörd eller förvaltningen af statens medel, ej må tillförbindas ersättningsskyldighet för åtgärd eller underlåtenhet dervid i annat fall, än då den är att hänföra till sådant fel eller försummelse, som enligt de i 25 kap. strafflagen för embetsmän i allmänhet gällande grunder bör till sådan skyldighet föranleda, *dels* om utfärdande af bestämmelser rörande sättet och ordningen för anmärkningsmåls utförande mot enskild person i fråga om för högt uppburen liqvid.

Stockholm den 26 Januari 1878.

Axel Adlercreutz.
